

درباد این آب دریاچه نخواید

بهبود وضعیت دریاچه ارومیه امیدبخش است، اما پژوهشگر حوزه محیط زیست در گفت‌وگو با «جوان» می‌گوید برای احیای کامل، رعایت حقایق زیست‌محیطی و اصلاح مدیریت منابع آب ضروری است

علی‌محمد عسکری

مهرم‌بزی

داده‌های اخیر نشان می‌دهد حجم آب دریاچه ارومیه در مقایسه با چهار سال گذشته در فصل‌های مشابه به بیشترین حد خود رسیده است. بر اساس آخرین پایش‌های صورت‌گرفته، تراز آبی دریاچه ارومیه نسبت به بازه زمانی مشابه در چهار سال گذشته با رشد محسوسی همراه بوده است. این افزایش حجم ناشی از عوامل اقلیمی و مدیریتی است و یک نقطه امیدبخش برای اکوسیستم منطقه محسوب می‌شود. دریاچه ارومیه، قلب تپنده آذربایجان، یکی از شگفتی‌های

طبیعی ایران است که با پهنای وسیع و آب‌های شور خود، نقشی بی‌بدیل در تاریخ، فرهنگ و زیست‌بوم این منطقه ایفا کرده است. اما این جاذبه طبیعی با چالش‌های بسیاری روبه‌رو است؛ از کاهش چشمگیر سطح آب تا تهدیدات زیست‌محیطی که حیات این دریاچه را به خطر انداخته است. با این حال، دریاچه ارومیه همچنان به عنوان یکی از مهم‌ترین نمادهای آذربایجان و ایران، زیبایی و اهمیت خود را حفظ کرده است و هر سساله گردشگران بسیاری را به سوی خود می‌کشاند تا نزدیک با این گنجینه طبیعی آشنا شوند و شاهد زیبایی‌ها و تاریخچه پرفرازونشیب آن باشند.

روند افزایش تراز آبی دریاچه ارومیه ادامه دارد

در سال‌های اخیر، خشک شدن دریاچه ارومیه تأثیرات منفی بزرگی بر اکوسیستم منطقه داشته است. کاهش سطح آب و افزایش غلظت نمک باعث شده است بسیاری از گونه‌های گیاهی و جانوری منطقه با تهدید جدی روبه‌رو شوند. کاهش تعداد پرندگان مهاجر و از بین رفتن بسیاری از زیستگاه‌های طبیعی، نمونه‌های بارزی از این تأثیرات منفی است.

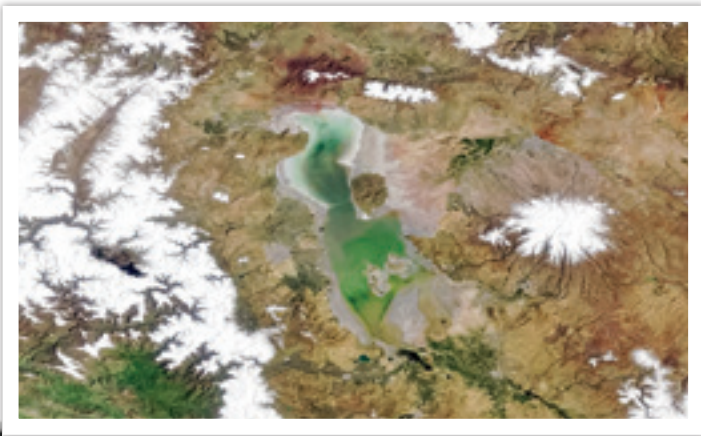
اگرچه تلاش‌هایی برای احیای دریاچه صورت گرفت، اما همچنان چالش‌های زیست‌محیطی زیادی پیش رو است. به گفته مدیر عامل شرکت آب منطقه‌ای استان آذربایجان غربی، با توجه به بارش‌های اخیر انتظار می‌رود روند افزایش تراز دریاچه ارومیه ادامه‌دار باشد.

مجید رستگاری گفت: امیدواریم با بارش‌های خوب در حوضه دریاچه ارومیه و همچنین انتقال آب از سدهای آق‌ماری و تونل انتقال، زمینه بهبود وضعیت روزافزون دریاچه فراهم شود.

تخصیص بودجه‌های کلان و بی‌نتیجه برای احیای دریاچه ارومیه
مصطفی نادری، پژوهشگر حوزه محیط زیست آلودگی هوا در گفت‌وگو با «جوان» گفت: با توجه به بارش‌های اخیر در کشور خوشبختانه حال دریاچه ارومیه رو به بهبود است ولی هنوز به حد نرمال نرسیده است.

نادری با اشاره به بارش‌های اخیر در کشور بیان کرد: متأسفانه کشور سال‌ها با خشکسالی‌های گسترده‌ای روبه‌رو بود اما با توجه به بارندگی‌های صورت‌گرفته در سال جاری رکورد ۵۰ ساله میانگین بارش شکسته شد، البته بسیاری از پژوهشگران

وی افزود: در سال‌های گذشته با شروع اسفند ماه موج گرما وارد کشور می‌شد اما در حال حاضر با آمدن اردیبهشت ماه هنوز سرما و بارش در کشور ادامه دارد. پژوهشگر حوزه محیط زیست آلودگی هوا با اشاره به اینکه طی این سال‌ها بودجه‌های بسیار زیادی

برای احیای دریاچه ارومیه در نظر گرفته شد، اظهار کرد: متأسفانه اختصاص بودجه‌ها و پروژه‌های کلان هیچ سرانجامی برای احیای دریاچه ارومیه نداشت و تنها بارش‌ها امید را در دریاچه زنده کرد. وی با بیان اینکه بسیاری از فعالان محیط زیستی سیاه‌نمایی‌هایی را در ارتباط با دریاچه ارومیه ارائه می‌کردند، عنوان کرد: برآورد و آینده‌نگری بسیاری از فعالان محیط زیستی بر این بود که با خشک شدن دریاچه ارومیه، ناحیه شمال غرب ایران تا شهر زنجان باید خالی از سکنه شود و این در حالی است که دریاچه ارومیه خشک شد ولی پیش‌بینی‌های این افراد محقق نشد، این موضوع هم مانند بسیاری از سیاه‌نمایی‌ها که در ارتباط با مشکلات زیست‌محیطی کشور مطرح می‌گردند، عملی نشد.

حالت دریاچه ارومیه خوب است
نادری همچنین گفت: در حال حاضر دریاچه ارومیه وضعیت خوبی دارد و امیدواریم با روند ادامه‌دار بارش‌ها و برنامه‌های متناسب با آن که از طرف مسئولان در نظر گرفته می‌شود، شاهد این باشیم که دریاچه ارومیه به طور کامل احیا

۶۶

اگرچه وضعیت پرشدگی دریاچه ارومیه بهبود یافته است، اما این دریاچه تا احیای کامل هنوز فاصله زیادی دارد. رعایت حقایق زیست‌محیطی و اصلاح مدیریت منابع آب ضروری است

شود. وی با اشاره به پروژه‌های زیست‌محیطی در ارتباط با دریاچه ارومیه اضافه کرد: یکی از مسائل مهم در ارتباط با احیای دریاچه ارومیه، رعایت حقایق محیط زیستی است که سال‌هاست نادیده گرفته شده، ضمن اینکه حفر چاه‌های غیرمجاز و ساخت سدهایی اطراف حوضه آبریز باعث شد ورودی‌های دریاچه کم شود.

نادری ادامه داد: متأسفانه نادیده گرفتن مسائل اصلی و از آن طرف انجام پروژه‌های سنگین انتقال آب از استان‌های دیگر همچون کردستان دردی از دریاچه دوآندک و مشکلات آن بیشتر شد، حتی پروژه تصفیه فاضلاب‌ها و انتقال آن به دریاچه کلید خورد که هیچ نتیجه‌ای دربرنداشت. وی گفت: برای احیای کامل دریاچه نیازمند راه‌حل‌های مبتنی بر مسائل اکولوژیک و محیط زیستی هستیم، ضمن اینکه باید مسائل آبخیزداری نیز در این ارتباط در نظر گرفته شود، کما اینکه در سال‌های اخیر از زمان رئیس‌جمهور شهید مرحوم رئیسی مسائل آبخیزداری در کشور مورد پیگیری قرار گرفت و در مجلس نیز به تصویب رسید که با انجام این برنامه‌ها دیگر نیازی به پروژه‌های پرهزینه همچون انتقال آب نخواهد بود و قطع به یقین دریاچه نجات پیدا خواهد کرد.

پژوهشگر حوزه محیط زیست آلودگی هوا در ارتباط با بحث کشاورزی افزود: انجام کشاورزی‌های بی‌رویه اطراف دریاچه نیاز به آمایش سرزمین و الگوی کشت دارند که باید متناسب با ظرفیت دریاچه صورت گیرد. وی اضافه کرد: متأسفانه به نفع خیلی افراد است که دریاچه در همین وضعیت بماند، به طور مثال در حال حاضر در کشور با اطمینان خواهیم گفت کمبود آب وجود ندارد بلکه مشکل عدم مدیریت درست منابع آب باعث ایجاد مشکلاتی در این حوزه شده است، البته مسئله آب هم در کشور به گونه‌ای سیاه‌نمایی می‌شود.

نادری عنوان کرد: وقتی وزارت نیرو آب را به عنوان یک کالای درآمذار برای خودش در نظر گرفته است، هیچ وقت راهکارهایی را در نظر نخواهد گرفت تا مسئله حل شود.

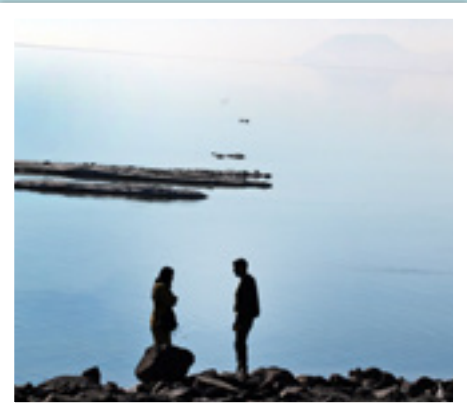
ضرورت اصلاح مدیریت

آنچه امروز از بهبود نسبی وضعیت دریاچه ارومیه مشاهده می‌شود، بیش از هر چیز حاصل همزمانی شرایط مساعد اقلیمی و برخی اقدامات اجرایی است، اما تکیه صرف بر بارش‌ها نمی‌تواند تضمین‌کننده پایداری این روند باشد. تجربه سال‌های گذشته نشان داده است بدون اصلاح ساختارهای مدیریتی، تأمین حقایق زیست‌محیطی، کنترل برداشت‌های بی‌رویه و بازنگری در سیاست‌های کلان آب، هر گونه بهبود مقطعی می‌تواند بار دیگر جای خود را به بحران بدهد.

اکنون دریاچه ارومیه در نقطه‌ای حساس ایستاده است، جایی میان بازگشت تدریجی حیات و خطر تکرار گذشته. استمرار این مسیر، نیازمند تصمیم‌های دقیق، علمی و دوراز نگاه‌های مقطعی است. اگر این الزامات به‌درستی مورد توجه قرار گیرد، می‌توان امیدوار بود که این پهنه آبی ارزشمند نه تنها از بحران عبور کند، بلکه بار دیگر به جایگاه واقعی خود در زیست‌بوم و هویت منطقه بازگردد.

یادداشت

آخرین فرصت برای نجات نگین آبی آذربایجان

محیا حسینی

دریاچه ارومیه فقط یک پهنه آبی نیست، بلکه روایتی زنده از رابطه انسان و طبیعت است؛ جایی که زمانی تعادل، بدون هیچ هیاهویی برقرار بود و حیات، آرام در جریان.

این دریاچه، نه فقط زیستگاه گونه‌های گیاهی و جانوری که بخشی از حافظه جمعی یک سرزمین است؛ بخشی از هویتی که به سادگی نمی‌توان جایگزینی برای آن پیدا کرد، با این حال، همین زیست‌بوم ارزشمند، در فاصله‌ای نه‌چندان دور، به نقطه‌ای رسید که بقای آن به یک نگرانی جدی تبدیل شد؛ مسیری که بیش از هر چیز، ردپای تصمیم‌های انسانی را در خود دارد.

تصویر سال‌های بحران هنوز تازه مانده است؛ آب‌هایی که عقب نشستند، زمین‌هایی که به نمک تبدیل شدند و بادهایی که به جای طراوت، غبار و شوری با خود آوردند، اما اینها فقط نشانه‌های یک دریاچه رو به افول نبود، بلکه نتیجه زنجیرهای از انتخاب‌ها و سیاست‌هایی بود که کمتر با ظرفیت‌های طبیعت هماهنگ بودند چرا که توسعه و برداشت‌های متأثر از آن، جلوتر از ماهیت محیط حرکت کرد.

حالا اما نشانه‌هایی از بازگشت دیده می‌شود. آب، آرام‌آرام به برخی بخش‌ها برگشته و تراز دریاچه نسبت به سال‌های اخیر بهتر شده است.

این تغییر، امید را دوباره زنده کرده؛ امیدی که اگرچه واقعی است، اما باید با احتیاط به آن نگاه شود.

بخش مهمی از این بهبود، مدیون بارش‌هایی است که همیشه قابل پیش‌بینی و تکرار نیستند. همین نکته، یادآور یک واقعیت ساده است؛ اینکه طبیعت گاهی فرصت می‌دهد و اکنون، نوبت ماست که از این فرصت به بهترین شکل ممکن بهره ببریم.

باید دقت کنیم که مبادا این نشانه‌های مثبت، ما را به این تصور برساند که بحران به پایان رسیده است، نه!

دریاچه ارومیه هنوز با همان چالش‌های ریشه‌ای روبه‌رو است، از کاهش ورودی‌های پایدار آب گرفته تا برداشت‌های بی‌رویه در بخش کشاورزی و فشار بر منابع زیرزمینی و اینها مسائلی نیستند که با چند فصل پربارش از میان برداشته شوند.

تجربه سال‌های گذشته، به‌روشنی به ما نشان داده است راه‌حل‌های مقطعی، دوام چندانی ندارند. طرح‌های پرهزینه‌ای که بدون تکیه بر منطق اکولوژیک پیش رفتند، نتوانستند تغییر ماندگاری ایجاد کنند.

در مقابل، هر چا نگاه عملی‌تر و دقیق‌تری حاکم شد، نتیجه هم قابل قبول‌تر بوده است.

به عبارت دیگر باید گفت که احیای دریاچه بیش از آنکه به پروژه‌های بزرگ وابسته باشد، به اصلاح نگاه‌های مان‌وابسته است.

این اصلاح، از جاهای مشخصی آغاز می‌شود؛ از به رسمیت شناختن حقایق دریاچه، از مدیریت مصرف آب در بخش کشاورزی، از جلوگیری از برداشت‌های بی‌ضابطه و از هماهنگ شدن تصمیم‌ها با ظرفیت‌های واقعی طبیعت.

بی‌تردید مسیر پیچیده‌ای نیست، اما نیاز به تداوم و جدیت دارد، همان چیزی که معمولاً در ابتدا و گاهی هم میانه راه کم‌رنگ و کم‌رنگ می‌شود. در این میان، نقش مردم هم بی‌اهمیت نیست چرا که هیچ زیست‌بومی بدون همراهی جامعه اطرافش دوام نمی‌آورد.

حساسیت نسبت به آب، تغییر در الگوی مصرف و حتی نوع نگاهی که به محیط زیست داریم، همه در سر نوشت دریاچه سهم دارند، سهمی که شاید کوچک به نظر برسد، اما در کنار هم تعیین‌کننده است.

اکنون، دریاچه ارومیه در نقطه‌ای ایستاده است که می‌توان آن را مرز میان بازگشت و تکرار دانست؛ نه آنقدر دور از بحران است که خیال‌مان راحت باشد و نه آنقدر نزدیک به فروپاشی که امیدی باقی نمانده باشد.

این وضعیت، بیش از هر زمان دیگری، به تصمیم‌های سنجیده و پیوسته نیاز دارد که باید به آن اهمیت داده شود.

حال اگر این بار، نشانه‌های بهبود را جدی بگیریم و به جای دلخوش کردن به باران، به ریشه‌ها بپردازیم، می‌توان به آینده‌ای متفاوت فکر کرد؛ آینده‌ای که در آن ارومیه، نه با نوسان‌های مقطعی که با ثبات و توازن زنده بماند.

اکنون، فرصتی که امروز پیش روی ماست، شاید آخرین فرصت نباشد، اما قطعاً از دست فرصت‌هایی است که به سادگی تکرار نمی‌شود.

مدیر کل حفاظت محیط زیست آذربایجان غربی:

شرایط زندگی مجدد آرتمیاد دریاچه مهیا شده است

هم‌افزایی ویژه در این ایام به مقوله حفاظت از آن اضافه کرد: منابع محیط زیستی در جنگ، شکننده‌تر شده و در معرض آسیب‌های بیشتری قرار می‌گیرند و محیط زیست در این ایام نیازمند هوشیاری، نگاه مسئولانه و حفاظت بیشتری است.

او برداشت بی‌رویه گیاهان دارویی و خوراکی کوهی را نیز یکی دیگر از عوامل آسیب به تنوع زیستی و پوشش گیاهی استان عنوان و اظهار کرد: در مواردی این برداشت‌ها به شکل بوته‌کنی و در حجمی بزرگ اتفاق می‌افتد که نتیجه آن حذف یک گونه از یک منطقه است که این خسارت بزرگی به یک اکوسیستم وارد می‌کند و جبران آن بسیار سخت و در مواردی حتی ناممکن خواهد بود.

و طبق آخرین پایش با افزایش بیش از ۱۰۰ سانتیمتری تراز دریاچه در مقایسه با پاییز سال گذشته روبه‌رو هستیم.

جباری با اشاره به وضعیت زیستگاه‌های طبیعی استان افزود: بارش‌های مناسب هفته‌های اخیر عامل مهمی در سرزندگی پوشش گیاهی و بهبود وضعیت زیستگاه‌ها شده است.

مدیر کل حفاظت محیط زیست استان ادامه داد: این بارش‌ها موجب تقویت پوشش گیاهی و ذخایر آبی در مناطق تحت مدیریت شده است و مشکلی در تأمین آب و غذای حیات وحش در زیستگاه‌ها نخواهیم داشت.

جباری با اشاره به آسیب‌های جنگ به محیط زیست و لزوم توجه و

مدیر کل حفاظت محیط زیست آذربایجان غربی از شکل‌گیری وضعیت مطلوب برای زندگی مجدد تنها زیست‌مند موجود در آب دریاچه ارومیه «آرتمیاد» خبر داد. جحت جباری، مدیر کل حفاظت محیط زیست آذربایجان غربی گفت: افزایش سطح تراز آب و در کنار آن کاهش غلظت و شوری، شرایط را برای زیست مجدد «آرتمیاد اورمیانا» فراهم می‌کند و با توجه به وجود زیست آرتمیاد در بستر دریاچه، به زودی شاهد حضور این زیست‌مند در دریاچه ارومیه خواهیم بود. او ادامه داد: تقویت منابع آبی در حوضه آبریز، جاری شدن رودخانه‌ها و رهاسازی آب به سوی دریاچه ارومیه موجب بهبود وضعیت آن شده است